

Datum
9 december 2002

Ons kenmerk
1927337/01

Onderdeel

Inlichtingen

T (070) 320 44 00
F (070) 320 07 33

Uw kenmerk

Blad
1 van 4

Aantal bijlagen
Eén

Postadres
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

Onderwerp

Nota Rekrutering in Nederland voor de jihad

Hierbij doe ik uw Kamer een nota van de Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst (AIVD) toekomen, waarin wordt ingegaan op het fenomeen van rekrutering in Nederland ten behoeve van de jihad. Met deze nota doe ik de toezegging gestand, die ik heb gedaan bij de bespreking van de laatste voortgangsrapportage inzake het Actieplan Terrorisme, in het Algemeen Overleg Terrorismebestrijding en Veiligheid van 2 oktober jongstleden.

Gedurende het afgelopen jaar heeft Justitie, mede op aangeven van de AIVD, aanhoudingen verricht van personen, die er onder meer van worden verdacht betrokken te zijn geweest bij het rekruteren van jongeren voor de jihad en het verlenen van steun aan terroristische activiteiten. De aanhoudingen tonen aan dat de Nederlandse overheid door de inzet van de AIVD, politie en justitie - en niet in de laatste plaats ook door goede internationale samenwerking - erin slaagt rekruteurs en gerekruteerden daadwerkelijk te onderkennen en aan te pakken. Ook kon een uit de gevangenis van Breda ontsnapte verdachte, dankzij een goede samenwerking tussen de Nederlandse en Franse veiligheidsdiensten, weer getraceerd worden. Inmiddels is hij door de Franse justitie opgepakt.

De inzet van de AIVD op dit terrein heeft veel nieuwe informatie opgeleverd over de risico's van het verschijnsel rekruteringen als een vroege fase van een proces dat kan uitmonden in terrorisme. Via rekruteringen blijken terroristische organisaties wereldwijd een reservoir te vormen van personen met uiteenlopende achtergronden, vaardigheden en mogelijkheden, die ingezet kunnen worden voor ondersteuning van de jihad en gewapende acties. Deze informatie ligt ten grondslag aan de thans aangeboden nota, waarin diverse aspecten van de problematiek in hun context en onderlinge samenhang geplaatst worden. Het daarbij geschetste meest waarschijnlijke toekomstscenario is verontrustend.

De AIVD concludeert dat de hier plaatsvindende rekruteringen ten behoeve van de jihad niet meer kunnen worden afgedaan als incidenten, die verbonden zijn met een externe dreiging van islamistisch-terroristische netwerken. Integendeel, het

verschijnsel heeft, ook in ons land, nadrukkelijk wortels binnen de eigen samenleving, doordat stagnerende integratie en ontoereikende acceptatie van moslims een voedingsbodem blijken te zijn voor radicalisering.

Waartoe dergelijke processen uiteindelijk kunnen leiden, is zichtbaar geworden met de geslaagde en vrijdelde islamistisch terroristische aanslagen waarmee het westen de afgelopen jaren werd geconfronteerd, zoals op de Kerstmarkt in Straatsburg in december 2000, het WTC-gebouw en het Pentagon in de Verenigde Staten op 11 september 2001 en tijdens een vlucht van Parijs naar Miami in december 2001. In al deze gevallen zijn personen betrokken geweest die in het westen werden gerekruteerd ten behoeve van de jihad. Ook Nederland blijkt niet gevrijwaard te zijn van deze rekruteringsproblematiek. Volgens een voorzichtige schatting zijn binnen onze landsgrenzen zeker tien rekruteurs actief of in het recente verleden actief geweest. Op grond daarvan kan aangenomen worden dat zich enkele tientallen moslimjongeren in een rekruteringsproces bevinden.

Gelet op het niet-incidentele karakter van het fenomeen rekrutering in Nederland, de heimelijkheid waarmee het plaatsvindt en de veiligheidsrisico's die eruit voortvloeien, is de noodzaak van het tegengaan van dit fenomeen evident. Het is immers uitermate onwenselijk dat in Nederland levende moslims verstrikt raken in het web van radicale en gewelddadige netwerken en in binnen- of buitenland betrokken raken bij gevechtshandelingen of terroristische acties, uitgevoerd onder het vaandel van hun geloofsovertuiging. Daarbij moet voor alles voorkomen worden dat er in de samenleving een diepe etnisch-religieuze kloof ontstaat tussen moslims en niet-moslims. De centrale notie is immers dat het uitsluitend om radicale elementen moet gaan, die geïsoleerd en aangepakt worden. Het beleid van de regering richt zich daarbij op verschillende aspecten, die hieronder nader worden aangeduid.

Allereerst is de Nederlandse regering zich ervan bewust dat het fenomeen van rekrutering verband houdt met radicaliseringstendensen binnen de islamitische gemeenschappen. Over de schadelijke effecten ervan is al regelmatig gerapporteerd. De dienst beperkt zich daarbij niet tot het verstrekken van informatie aan justitie over terroristische cellen, rekruteurs en gerekruteerden, maar signaleert ook ontwikkelingen die op langere termijn het integratieproces van etnische minderheden met een moslimachtergrond schade berokkenen en bedreigend kunnen zijn voor de democratische rechtsorde. Verwezen wordt onder meer naar de opeenvolgende jaarverslagen van de BVD/AIVD, de nota *De politieke islam in Nederland* (1998), het rapport *Terrorisme aan het begin van de 21e eeuw* (2001) en de nota *De democratische rechtsorde en islamitisch onderwijs* (2002).

Ten tweede vereist de bestrijding van terrorisme een brede benadering, waarbij de aanpak van rekruteringen een belangrijke mogelijkheid is om al in een vroegtijdig stadium te interveniëren. Daartoe wordt rekruteurs momenteel met justitiële

middelen waar mogelijk een halt toegeroepen, wordt gepoogd gerekruteerden terug te halen van hun heilloze weg, worden inspirators ter verantwoording geroepen en radicaal-islamitische netwerken ontmanteld. In internationaal verband is intensieve samenwerking tussen veiligheidsdiensten vereist. Van Nederlandse zijde zijn hiertoe de nodige initiatieven genomen, zoals de oprichting van een Europese Counter Terrorism Group van hoofden terrorismebestrijding van veiligheidsdiensten en de organisatie van een expertmeeting over rekruteringen. Daarmee heeft deze thematiek ook internationaal inmiddels een belangrijke plaats op de agenda gekregen. Het belang hiervan kan niet genoeg benadrukt worden, aangezien het niet mogelijk is om deze transnationale problematiek uitsluitend met binnenlands beleid aan te pakken.

De vrijheden van religie, meningsuiting en vereniging mogen in geen geval een vrijbrief worden voor extremisme en terrorisme en mogen evenmin misbruikt worden om haat te zaaien tegen de omringende samenleving. Daarmee worden deze grondrechten immers uitgehold en in hun geldigheid bedreigd, met alle schade van dien voor de kwaliteit van de democratische rechtsorde. Vandaar dat lokale besturen en justitie aandacht dienen te blijven houden voor haatzaaiende preken en discriminerende uitlatingen in de moskee, op videobanden en geluidscassettes en via het internet. Waar mogelijk zal de AIVD informatie en inzichten hierover met deze autoriteiten delen. Ook zal in concrete gevallen elke mogelijkheid tot stringente naleving van regelgeving rond toelating en verblijf worden benut, als daarmee radicale moslims uit het land geweerd of verwijderd kunnen worden. Potentiële risico's zullen hiermee in de kiem worden gesmoord.

Naast de juridische aanpak zijn er echter ook bestuurlijke en beleidsmatige wegen om de radicaal-islamitische netwerken op pro-actieve wijze tegen te gaan. Zo zal de integratie van minderheden met een moslimachtergrond in de Nederlandse samenleving met kracht moeten worden voortgezet, aangezien sommige jonge moslims door stagnerende integratie en identiteitsproblemen ontvankelijk blijken te zijn voor radicale ideeën. Om dat tegen te gaan zal het integratiebeleid effectiever en minder vrijblijvend moeten zijn, met een sterk verplichtend karakter als het gaat om onderricht in taal en goed burgerschap. Omgekeerd is er ook sprake van een verplichting, als het gaat om acceptatie van en respect voor legitieme aanspraken van moslims op een volwaardige plaats in de samenleving. Dit is een onmisbaar complement van een strenge aanpak van de rekruteringsactiviteiten.

Een belangrijk tegenwicht tegen extremisme moet geboden worden door de moslimgemeenschap zelf. De overgrote meerderheid van de hier levende moslims heeft zich altijd een tegenstander betoond van geweld en onverdraagzaamheid. Ouders, imams, moskeeën, islamitische organisaties en vele andere betrokkenen hebben een grote eigen verantwoordelijkheid als het aankomt op het zo vroeg mogelijk signaleren en tegengaan van radicalisering en rekrutering. Onderlinge verdeeldheid en de terughoudendheid om naar buiten toe kritiek te uiten op

Datum
9 december 2002

Ons kenmerk
1927337/01

Blad
4 van 4

geloofsgenoten, hebben tot op heden echter steeds verhinderd dat een breed front gevormd kon worden tegen dergelijke ongewenste ontwikkelingen, waarvan primair jongeren uit eigen kring het slachtoffer kunnen worden. Toch kan een eigen verantwoordelijkheid in deze niet genegeerd worden: men zal de discussie in eigen kring aan moeten gaan.

Door de overheid is - onder meer bij monde van mijn ambtsvoorganger, de Minister voor Integratie- en Grote Stedenbeleid en het hoofd van de AIVD - reeds eerder openlijk een klemmend beroep gedaan op moslimorganisaties in Nederland zich ook in eigen kring te keren tegen elke vorm van extremisme. In het licht van de hiervoor geschetste ontwikkelingen vraagt de regering van hen eens te meer volle en zichtbare support bij het streven de radicale personen en organisaties te isoleren en de interne weerstand tegen hun schadelijke activiteiten te vergroten. Daarmee wordt zichtbaar gemaakt dat moslims en niet-moslims in Nederland zich gezamenlijk sterk maken voor een veilige en verdraagzame samenleving, zoals wij die met onze democratische rechtsorde pogen te waarborgen.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN EN KONINKRIJKSRELATIES,

J.W. Remkes

**Algemene Inlichtingen-
en Veiligheidsdienst**

Rekrutering in Nederland voor de jihad

van incident naar trend

Inhoud

I	Inleiding	5
I.1	Aanleiding	5
I.2	Rekrutering als bedreiging voor de Nederlandse democratische rechtsorde en de internationale rechtsorde	6
I.3	Definities en afbakening	7
2	Rekrutering in Nederland: profielen en processen	11
2.1	Profielen	11
2.1.1	Profielen van rekruten	11
2.1.2	Profielen van rekruteurs	14
2.2	Processen	17
2.2.1	‘Spotten’ en contact leggen	17
2.2.2	Isolatie en indoctrinatie	21
2.2.3	Afronding van het rekruteringsproces	22
2.2.4	Veranderingen in het rekruteringsproces sinds oktober 2001	23
3	Rekrutering als onderdeel van een toenemende islamistisch terroristische dreiging	25
3.1	Inleiding	25
3.2	Eerste stadium - nationale oriëntatie	25
3.3	Tweede stadium - internationale oriëntatie	26
3.4	Derde stadium - vestiging in het westen	28
3.5	Vierde stadium - aansluiting bij gevestigde islamitische gemeenschappen	29
3.6	Vijfde stadium - jihad in het westen?	31
3.7	Rekrutering als factor in de toename van de islamistisch terroristische dreiging	32
3.8	Rekrutering als onderdeel van een polarisatieproces	33
4	Conclusie	37

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In januari 2002 kwamen twee Nederlandse, in Eindhoven woonachtige, jonge mannen van Marokkaanse herkomst onder verdachte omstandigheden om het leven in de Indiase deelstaat Kashmir. Onderzoek van de AIVD wees uit dat het tweetal in Nederland was gerekruteerd door radicale moslims en geestelijk was voorbereid op deelname aan de gewelddadige jihad. Op indringende wijze kwam daarmee aan het licht, dat ook sommige in Nederland opgegroeide moslims van de tweede generatie ontvankelijk zijn voor radicaal-islamitische opvattingen en manipulatie.

In deze nota zal worden betoogd dat het bovenstaande incident niet op zichzelf staat, maar moet worden gezien in het bredere kader van het islamistisch terrorisme en de ontwikkelingsstadia die daarbij te onderscheiden zijn. Het fenomeen van werving, of ook wel rekrutering genoemd, van moslims in de westerse wereld ten behoeve van de islamistische strijd, de 'jihad', is daarin geen nieuw, maar wel een in omvang en betekenis steeds belangrijker wordend verschijnsel. Op aangeven van de AIVD zijn op diverse plaatsen in Nederland inmiddels personen gearresteerd, die deel uitmaken van een internationaal netwerk van islamistische strijders (mujahedeën). Verschillende van hen worden ervan verdacht betrokken te zijn bij de rekrutering van moslims in Nederland ten behoeve van de islamistische strijd.

Het onderzoek van de AIVD naar het fenomeen van rekrutering in Nederland heeft inmiddels meer inzicht opgeleverd in de wervingsstrategieën van de betrokken radicaal-islamitische personen en groeperingen, in de internationale context waarin zij opereren en in de achterliggende oorzaken en mechanismen. Tevens heeft op dit thema een uitgebreide uitwisseling van informatie en inzichten plaatsgevonden met buitenlandse veiligheids- en inlichtingendiensten. In deze nota wordt het fenomeen van rekrutering voor de jihad in zijn brede samenhang geschetst. Ook de risico's voor de Nederlandse democratische rechtsorde komen daarbij aan de orde. Aan het eind van de nota worden de voornaamste bevindingen samengevat in een samenbindende conclusie.

1.2 **Rekrutering als bedreiging voor de Nederlandse democratische rechtsorde en de internationale rechtsorde**

Het rekruteren van moslims ten behoeve van de jihad betekent een directe bedreiging voor de Nederlandse democratische rechtsorde. Het toont aan dat zich personen in deze samenleving bevinden die radicaal-islamitische, anti-democratische overtuigingen koesteren en die tevens bereid zijn - of toegroeien naar een bereidheid - om geweld te gebruiken, teneinde zogeheten vijanden van de islam te bestrijden of zelfs te vernietigen. Tot deze vijanden behoren veelal ook de in hun ogen verderfelijke westerse samenlevingen. In deze nota zal worden aangegeven, dat er een reëel gevaar bestaat dat gerekruteerden voor de jihad hun geweldsactiviteiten in de toekomst ook in Nederland zullen gaan ontplooiën.

Het gegeven dat in Nederland verblijvende personen betrokken zijn bij de rekrutering van moslims betekent ook in een ander opzicht een bedreiging voor de democratische rechtsorde. Hun aanwezigheid en activiteiten kunnen een radicaliserende uitwerking hebben op delen van de islamitische gemeenschappen in Nederland en leiden tot toenemende polarisatie en confrontatie tussen bevolkingsgroepen. Tevens dragen zij bij aan een negatieve beeldvorming rond de islam. Hiermee vormen zij een bedreiging voor de sociale cohesie en bevorderen zij het ontstaan van etnisch-religieuze spanningen of zelfs conflicten.

Personen die in Nederland gerekruteerd worden en vervolgens uitreizen om elders te participeren in een ideologische en militaire training of in de islamistische strijd, vormen daarnaast ook een grote bedreiging voor de internationale rechtsorde. In de eerste plaats vormen zij een bedreiging voor de regeringen en inwoners van de landen waar zij hun geweldsactiviteiten ontplooiën. In de tweede plaats kunnen deze personen zich gaan inzetten om leden van islamitische gemeenschappen waar ook ter wereld te stimuleren tot ondersteuning van de jihad tegen de vijanden van de islam en daarmee radicaliseringsprocessen versterken. Mede gelet op Grondwet Artikel 90, op basis waarvan Nederland de internationale rechtsorde zegt te willen bevorderen, dient de overheid dan ook alles in het werk te stellen om te voorkomen dat hier gerekruteerde personen uitreizen om deel te nemen of steun te verlenen aan de jihad.

Het bestaan van het fenomeen rekrutering in de Nederlandse samenleving brengt daarnaast een scala van onwenselijke en strafbare activiteiten met zich mee. Gedacht

moet worden aan handel in valse persoonsdocumenten, valse asielaanvragen, fraude ten behoeve van sociale voorzieningen, verboden wapenbezit en fondsenwerving, dit alles uit naam of ten behoeve van de islamistische strijd.

1.3 Definities en afbakening

In deze nota wordt veelvuldig de term ‘islamistisch’ gehanteerd, bijvoorbeeld islamistisch terrorisme en islamistische strijder. Deze termen zijn iets exacter dan de termen islamitisch terrorisme en islamitische strijder. Een islamitische terrorist of een islamitische strijder zou ook iemand kunnen zijn die streeft naar de onafhankelijkheid van zijn eigen etnische groep, en ‘toevallig’ het islamitische geloof aanhangt. Een islamistisch terrorist of een islamistische strijder ontplooit daarentegen politiek gerichte, gewelddadige activiteiten die er specifiek op gericht zijn om te bewerkstelligen dat de maatschappij overeenstemt met zijn religieuze (i.c. islamitische) overtuigingen. Een islamistische terrorist is niet toevallig moslim, zijn islamitisch geloof en zijn streven om de samenleving een juiste weerspiegeling te laten zijn van hetgeen volgens hem in de oorspronkelijke bronnen van de islam staat vermeld, worden de centrale beweegredenen om terroristische activiteiten te ontplooiën.

Met de term ‘jihad’ of islamistische strijd wordt in de context van deze nota bedoeld op het ontplooiën van geweldsactiviteiten tegen gepercipieerde vijanden van de islam ter verwezenlijking van een wereld die een zo zuiver mogelijke afspiegeling is van hetgeen men meent dat in de eerste bronnen van het islamitische geloof - de koran en de soenna (de uitspraken en handelingen van de profeet Mohammed) – staat vermeld. Daarmee wordt de term ‘jihad’ of islamistische strijd opgevat zoals dit binnen de radicale islam gebruikelijk is. Vaak wordt als uiteindelijke doel van de jihad of islamistische strijd gesteld de verwezenlijking van een islamitisch wereldkalifaat. Radicaal-islamitische stromingen verschillen onderling voor wat betreft de mate waarin een enigszins moderne staatsinrichting, zij het met volledig respect voor de islamitische wetten en regels, acceptabel wordt geacht. Verder behoeft de term rekrutering enige toelichting. De AIVD verstaat onder ‘rekrutering ten behoeve van de jihad’ het in beeld brengen (zoeken en ontdekken van potentiële rekruten) en vervolgens controleren en manipuleren van personen om een geïnternaliseerde radicaal politiek-islamitische (of ook: islamistische) overtuiging bij deze personen te bewerkstelligen, met als uiteindelijk doel om deze personen op enigerlei wijze te doen participeren in de jihad.

In de periode dat personen zich in een dergelijk gecontroleerd proces bevinden, is sprake van rekruten. Het moment waarop dit proces begint, is echter niet helder te markeren. Dat is ook begrijpelijk, omdat een rekruteur en een rekrut niet expliciet met elkaar afspreken dat de eerste de tweede rekruteert. Rekrutering is een geleidelijk proces dat een rekruteur met tact en subtiliteit moet volbrengen. Een rekruteur zou zijn eigen glazen ingooien, wanneer hij tegenover een rekrut laat merken dat hij hem controleert en manipuleert. De AIVD spreekt daarom pas van een rekrut vanaf het moment, dat uit onderzoek blijkt dat duidelijk sprake is van controle en manipulatie door een rekruteur, gericht op het stimuleren van een bereidheid bij de rekrut tot deelname aan de jihad.

Ook de voltooiing van het rekruteringsproces is niet eenduidig te bepalen. Gesteld kan worden dat het rekruteringsproces is beëindigd, op het moment dat een rekrut actief handelt om ondersteuning dan wel uitvoering te gaan geven aan de gewelddadige jihad. De vraag is echter of dat het geval is op het moment dat hij bijvoorbeeld naar het buitenland vertrekt om een training te ondergaan. In het militaire trainingskamp is hij immers nog steeds een rekrut, zij het dat hij vanaf dat moment door anderen wordt gecontroleerd en gemanipuleerd. Zinvoller lijkt het om te spreken van een onderscheid tussen rekruten enerzijds en islamistische strijders of mujahedeën anderzijds. Mujahedeën hebben een militaire en ideologische training gevolgd, tot voor kort vaak in Afghanistan, en hebben reeds een directe of indirecte bijdrage geleverd aan de islamistische strijd. Een rekrut is per definitie nog geen mujahid.

Het fenomeen van de rekruteringen in Nederland brengt ons land via hier verblijvende personen direct in verband met islamistische strijdonelen en terroristische activiteiten. Echter ook op andere wijzen heeft Nederland reeds te maken met directe participatie van ingezetenen in politiek-religieuze conflicten en terroristische activiteiten.

Reeds enkele jaren is duidelijk dat verschillende mujahedeën die zich in westerse samenlevingen hebben gevestigd, weer vertrekken om opnieuw als strijder deel te nemen aan politiek-islamitische conflicten, bijvoorbeeld in Tsjetsjenië. Uit het onderzoek van de AIVD van de afgelopen jaren blijkt dat verschillende in Nederland verblijvende radicale moslims van zins zijn geweest om weer naar islamistische strijdonelen te vertrekken en daar ten dele ook invulling aan hebben gegeven. Zo zijn er aanwijzingen dat in de maanden na oktober 2001 enkele tientallen moslims vanuit Nederland naar Afghanistan en (of) Pakistan zijn vertrokken om daar aan de zijde van de islamistische broeders te vechten tegen de Verenigde Staten en andere 'vijanden van

de islam'. Het is zeer waarschijnlijk dat het hier radicale moslims betrof, die relatief kort en illegaal in Nederland verbleven.

Nederland werd daarnaast reeds enkele jaren geleden enkele keren geconfronteerd met islamistische terroristen, die bij hun voorbereidingen voor een terroristische aanslag in West-Europa op enigerlei wijze in of vanuit Nederland werden ondersteund. In dat kader zijn in september 2001 in Rotterdam bijvoorbeeld nog verschillende arrestaties verricht in verband met een geplande aanslag in Frankrijk. Eerder was rond de Europese Kampioenschappen voetbal in 2000 tegen eenzelfde achtergrond ingrijpen noodzakelijk. In deze nota zal aan dit aspect van het islamistisch terrorisme weinig aandacht worden besteed; deze nota richt zich op het fenomeen van rekrutering van moslims in het westen – waaronder Nederland - ten behoeve van de jihad.

2 Rekrutering in Nederland: profielen en processen

2.1 Profielen

2.1.1 Profielen van rekruten

De twee reeds vermelde jonge Nederlandse mannen van Marokkaanse afkomst die in januari 2002 aan de grens van Kashmir zijn gedood, vormen duidelijke voorbeelden van personen die in Nederland zijn gerekruteerd ten behoeve van de jihad en vervolgens ook uitreisden om een militaire en ideologische training te ondergaan en (of) deel te nemen aan de islamistische strijd. Het lijkt waarschijnlijk, zeer voorzichtig geschat, dat zich op dit moment enkele tientallen personen in Nederland in een rekruteringsproces bevinden. Hoeveel van hen op het punt staan een ideologische en militaire training te ondergaan of zelfs deel te nemen aan de islamistische strijd is onzeker. De rekruten die tot nu toe door de AIVD zijn onderkend zijn mannen tussen de 18 en 32 jaar, die onderverdeeld kunnen worden in drie risicogroepen.

De eerste categorie betreft de zogeheten bekeerlingen, geboren en getogen autochtone Nederlandse jongeren die zich tot het islamitische geloof hebben bekeerd en toe lijken te groeien naar een bereidheid om activiteiten te ontplooiën ter ondersteuning van of deelname aan de jihad. Het gaat in Nederland op dit moment waarschijnlijk om een klein aantal personen. Vooralsnog beschikt de AIVD niet over aanwijzingen dat leden van het internationale diffuse netwerk van mujahedeën bewust dergelijke radicale bekeerlingen werven ten behoeve van de jihad. Eerder lijkt sprake te zijn van enkele onvermijdelijke uitzonderingen, die overigens potentieel zeer goed inzetbaar blijken te zijn voor de islamistische strijd.

Verschillende bekeerlingen zijn internationaal onder de aandacht gekomen vanwege hun betrokkenheid bij de islamistische strijd, zoals John Walker Lindt en Richard Reid. John Walker Lindt is een van oorsprong christelijke ingezetene van de Verenigde Staten, die werd aangetroffen in Afghanistan en betrokken bleek te zijn bij de strijd tegen de westerse mogendheden. De Brit Richard Reid werd in december 2001 in een vliegtuig van Parijs naar Miami overmeesterd toen hij een bom in zijn schoen tot ontploffing trachtte te brengen. Een andere bekeerling werd in september 2001 in Rotterdam gearresteerd op grond van vermeende ondersteuningsactiviteiten ten

behoefte van een terroristische aanslag, die mogelijk in Parijs zou worden uitgevoerd. Het betrof iemand van autochtone Franse afkomst.

De tweede categorie betreft jonge immigranten die zich nog maar enkele jaren in Nederland bevinden, nog maar sinds kort dan wel een tijdelijke of zelfs geen officiële verblijfsvergunning hebben en de Nederlandse taal veelal in beperkte mate machtig zijn. Op basis van de huidige informatie waarover de AIVD beschikt is het aantal moslims in Nederland, dat voldoet aan dit profiel en zich in een rekruteringsproces bevindt, waarschijnlijk gering. Enkele van deze personen zijn afkomstig uit Algerije en Somalië.

Hoewel hun aantal voornamelijk beperkt is kunnen personen die aan dit profiel voldoen een aanzienlijke bedreiging vormen voor de westerse samenlevingen. Verschillende personen die betrokken waren bij de aanslag in de VS op 11 september 2001 zijn gerekruteerd in het westen, waar zij nog maar kort verbleven. Ook Nezar Trabelsi, de Tunesiër die in september 2001 in België werd aangehouden op verdenking van voorbereiding van een terroristische aanslag in Frankrijk of België, kan worden omschreven als een eerste generatie immigrant die in het westen werd gerekruteerd.

De derde categorie betreft jongeren die kunnen worden gekarakteriseerd als tweede of derde generatie immigranten in Nederland. Het betreft overwegend - maar zeker niet uitsluitend - jongeren van Marokkaanse herkomst, die in Nederland zijn geboren of op zeer jonge leeftijd naar Nederland zijn verhuisd. Zij beschikken vrijwel zonder uitzondering over de Nederlandse nationaliteit. Zij spreken de Nederlandse taal goed en beheersen het Arabisch meestal slecht of zelfs niet. Het opleidingsniveau lijkt geen onderscheidend criterium te vormen: sommigen hebben een hogere opleiding gevolgd, anderen niet. Hoewel de ouders van verschillende van deze jongeren in politiek-religieus opzicht gerekend kunnen worden tot het orthodoxe deel van de moslimgemeenschap, zijn de ouders van anderen daarentegen relatief liberaal in hun geloofsopvattingen.

Het merendeel van de personen die zich in Nederland in een rekruteringsproces bevinden, kan tot deze derde categorie gerekend worden. Zeer voorzichtig geschat, op basis van de thans voorhanden zijnde informatie, bevonden zich in ons land het afgelopen jaar enkele tientallen rekruten die voldoen aan dit profiel.

In zijn algemeenheid lijkt bij deze laatste categorie sprake te zijn van een tweede of derde generatie problematiek, die zich reeds langer op andere terreinen in de Nederlandse samenleving manifesteert, het meest expliciet ten aanzien van Marokkaanse jongeren. De betreffende jongeren zijn vaak zoekende naar hun identiteit. Zij verwijten de Nederlandse samenleving dat zij onvoldoende respect heeft jegens hun etnische en religieuze gemeenschap en niet in de laatste plaats jegens hun ouders en henzelf. Waar andere allochtone jongeren kiezen voor een liberale belijdenis van hun islamitische geloof en veel waarde hechten aan hun maatschappelijke ontwikkeling in de Nederlandse samenleving en weer anderen in een crimineel milieu terecht komen, vinden deze jongeren houvast in een zeer radicaal-islamitische geloofsbelijdenis. Voormalige islamistische strijders die hen begeleiden in een rekruteringsproces verschaffen hen een gevoel van eigenwaarde, betrokkenheid, broederschap en identiteit. Zij voelen dat zij deel uitmaken van een strijd tussen goed en kwaad, die richting geeft en antwoorden verschaft op existentiële vragen waarmee zij worstelen. Voor sommige moslimjongeren vormt het omarmen van een radicaal-islamitische geloofsopvatting ook een heldere breuk met een voormalig crimineel bestaan, waar zij definitief afstand van willen nemen.

De tweede generatie immigranten die zich in een rekruteringsproces bevinden, komen soms in conflict met hun ouders, ook indien die reeds tot het zeer orthodoxe deel van de moslimgemeenschap kunnen worden gerekend. Zij verwijten hun ouders als moslims niet de juiste consequentie te trekken uit de omstandigheden waarin zij zich bevinden. Naar hun overtuiging reageren hun ouders, net als zoveel andere allochtonen in Nederland, ten onrechte zeer passief op het feit dat zij in Nederland geconfronteerd worden met politiek-culturele normen en waarden die strijdig zijn met de islam en met het feit dat het westen – waar Nederland onderdeel van uitmaakt - de Palestijnse onderdrukking door Israël ‘gedoogt’ en in feite de gehele islamitische wereld ‘overheerst en verziekt’.

De algemene interesse en sympathie voor de islamistische strijd tegen Israël, de VS en het gehele westen is overigens veel breder verspreid onder islamitische jongeren. Opiniepeilingen na 11 september 2001 hebben dit ook te zien gegeven. Mede (maar niet uitsluitend) op basis daarvan is de kans duidelijk aanwezig dat de kwetsbaarheid van in Nederland gevestigde moslimjongeren om gerekruteerd te worden voor de islamistische strijd verder toe zal nemen. Dit risico geldt zeker jongeren van Marokkaanse herkomst, maar ook anderen kunnen aangetrokken worden door een radicale boodschap. Er zijn signalen dat bijvoorbeeld ook enkele Turkse jongeren er

ontvankelijk voor zijn. In de toekomst zullen zich onder de leden van relatief nieuwe islamitische minderheden in Nederland ook meer kinderen in de rekruteerbare leeftijd bevinden. Er is geen reden om te veronderstellen dat zich onder de tweede generatie immigranten van bijvoorbeeld Bosnische, Egyptische en Somalische herkomst geen identiteitsproblemen, met de daarbij behorende risico's, zullen voordoen.

2.1.2 Profielen van rekruteurs

De in het westen verblijvende personen die de afgelopen jaren rekruteringsactiviteiten hebben verricht ten behoeve van de jihad, hebben vrijwel zonder uitzondering een mujahedeem-achtergrond. Zij hebben religieus-ideologische en militaire trainingen ondergaan, veelal in Afghanistan, en enkelen namen ook daadwerkelijk deel aan de islamistische strijd. In leeftijd variëren zij sterk, van begin twintig tot boven de veertig jaar. Het betreft tot nu toe altijd eerste generatie immigranten, die soms legaal, soms illegaal in het westen verblijven. Veel frequenter dan bij moslims die in het westen zijn gerekruteerd, ligt hun herkomst in islamitische landen die hier in mindere mate vertegenwoordigd zijn, zoals bijvoorbeeld Mauritanië, Libië en Algerije.

De rekruteurs van de in het westen gerekruteerde moslims die de afgelopen jaren betrokken waren bij terroristische aanslagen in het westen, waren in staat om direct in contact te treden met radicale moslims in de Afghaanse regio die deel uitmaakten of verbonden waren aan de Al Qa'ida organisatie van Osama bin Laden. Zij konden rekruten dan ook gericht naar Afghanistan of Pakistan sturen om aldaar trainingen te ondergaan. Sommige rekruteurs beschikken over deze contacten, 'gewoon' omdat zij tijdens hun verblijf in de Afghaanse regio een persoonlijk netwerk hebben opgebouwd, en maken zij zelf geen deel uit van Al Qa'ida. Zij wendden deze contacten dan aan ten behoeve van de moslims die zij op eigen initiatief vanuit hun radicaal-islamitisch gekleurde zendingsdrang hebben gerekruteerd. Over andere rekruteurs bestaan aanwijzingen dat zij expliciet vanuit Al Qa'ida de opdracht hebben gekregen zich te vestigen in het westen en aldaar rekruteringsactiviteiten te ontplooiën. Ten aanzien van enkele in Nederland verblijvende rekruteurs bestaan indicaties dat zij deel uitmaken of nauwe contacten onderhouden met Al Qa'ida. Het is echter (nog) niet duidelijk of zij vanuit dit netwerk expliciet een rekruteringsopdracht hebben gekregen.

Rekruteurs zijn personen die in staat zijn bewondering, aanzien en een imago van wijsheid en capabel leiderschap bij hun omgeving te genereren. In de eerste plaats worden zij door personen die nog niet als 'broeder' worden erkend maar daar wel naar

streven, meer bewonderd naarmate zij een belangrijker of heldhafter rol in de islamistische strijd zeggen te hebben vervuld. Dat betekent niet dat rekruteurs met hun geweldsexpertise en -ervaringen al te zeer publiekelijk te koop lopen. Dat wordt in kringen van mujahedeem niet alleen als een veiligheidsrisico, maar ook als hovaardig afgedaan: een goede islamistische strijder acht zichzelf - althans in theorie - slechts een instrument in de handen van Allah.

Het aureool van wijsheid verkrijgt een rekruteur onder meer door expertise op het gebied van de radicaal-islamitische geloofsleer. Deze expertise is overigens relatief. Rekruten, vooral tweede en derde generatie islamitische immigranten in West-Europa, beschikken veelal over een beperkte kennis ten aanzien van het islamitische geloof, zodat een rekruteur zich relatief eenvoudig een religieus-ideologisch overwicht kan verschaffen. Het imago van een capabel leidsman lijkt voorts vooral verbonden met de mate waarin een rekruteur beschikt over diverse functionele contacten en in staat is om zaken voor andere broeders te regelen.

Ook illegaal in het westen verblijvende rekruteurs weten zich tot steun en toeverlaat te maken van jonge rekruten door hun sociale intelligentie, door enige kennis van de meest radicaal-islamitische geloofsinterpretatie en daaruit voortvloeiende wetten en regels, alsmede door een uitgebreid en functioneel sociaal netwerk en eigen illegale activiteiten. Hoewel een illegale status - en daarmee de relatieve onzichtbaarheid voor overheden - uit veiligheidsoverwegingen zeker voordelen heeft, streeft ook een rekruteur naar een stabielere vestiging in de samenleving waarin hij verblijft.

Een rekruteur zal een vooraanstaande positie in een moskee verwelkomen, ook omdat dit zijn imago versterkt en hem in staat stelt een grotere aantrekkingskracht op potentiële rekruten uit te oefenen. Een dergelijke positie verschaft hem tevens meer mogelijkheden om zaken voor andere broeders en rekruten te regelen (logistiek, materieel en financieel), om in een eerder stadium duidelijke controle uit te oefenen op de rekruten en meer faciliteiten in het rekruteringsproces aan te kunnen bieden.

Mede in dat kader spannen verschillende illegaal in het westen verblijvende rekruteurs zich in om een verblijfsstatus te verkrijgen. Sommigen van hen vragen politiek asiel aan, al dan niet met opgave van valse persoonsgegevens. Zij moeten zich dan echter bekend stellen aan de autoriteiten. Als de aanvraag niet wordt gehonoreerd kan dit de voortzetting van hun verblijf duidelijk bemoeilijken. Te constateren valt, dat een opvallend groot deel van de in Nederland verblijvende mujahedeem, onder wie

rekruteurs, getrouwd is met een islamitische (of tot de islam bekeerde) vrouw met een Nederlandse nationaliteit. Voor een illegaal in Nederland verblijvende mujahid is het aangaan van een (schijn)huwelijk met een moslimvrouw die beschikt over een Nederlandse nationaliteit een kansrijke methode om zijn verblijf in Nederland gelegaliseerd te krijgen.

Rekruteurs hebben doorgaans geen reguliere baan, ook omdat zij veelal niet over een verblijfsstatus beschikken. Zij leggen ook duidelijk prioriteit bij de begeleiding van rekruten. Een baan is voor sommigen waarschijnlijk slechts acceptabel indien zij niet of slechts in zeer geringe mate geconfronteerd worden met personen die in hun ogen 'kafirs', ongelovigen, zijn. Aanhangers van de Takfir Wal Hijra bijvoorbeeld bestempelen iedereen tot kafir die niet eenzelfde radicaal-islamitische geloofsovertuiging is toegedaan. De wijze waarop deze rekruteurs in hun onderhoud voorzien is niet geheel duidelijk. Voor hun eigen levensonderhoud hebben zij weinig geld nodig; zij voeren een vrij sobere levensstijl. Enkelenszins verschaffen zij zichzelf inkomsten met de handel in valse paspoorten of in telefoonkaarten. Daarnaast zijn er aanwijzingen dat vanuit het internationale diffuse netwerk van mujahedeena financiële ondersteuning wordt verstrekt ten behoeve van het levensonderhoud van rekruteurs in Nederland. Soms wordt een inzamelingsactie gehouden in een moskee waarbij zeer expliciet wordt gemeld dat een (voormalige) islamistische strijder geld nodig heeft. Indien de inzamelingsactie dan meer geld oplevert dan de betreffende strijder nodig heeft wordt de rest vaak door de inzamelaar in eigen zak gestoken.

Het is voor de illegaal in Nederland verblijvende rekruteurs in Nederland moeilijk zelfstandige woonruimte te bemachtigen. Vandaar dat zij soms met verschillende andere 'broeders' of radicale moslims in een woning verblijven, uiteraard zonder op dat adres ingeschreven te staan. Een rekruteur is er echter toch veel aan gelegen over eigen woonruimte te kunnen beschikken. Hij is dan beter in staat om rekruten te ontvangen of zelfs bij zich te laten overnachten, hetgeen zijn mogelijkheden tot controle op de rekruten vergroot. Ook om die reden is het voor een rekruteur van groot belang om een verblijfsstatus te verwerven.

2.2 Processen

2.2.1 'Spotten' en contact leggen

Voormalige mujahedeën die in Nederland verblijven en moslims willen rekruteren ten behoeve van de jihad, dienen zich allereerst te manifesteren op plaatsen waar zij potentiële rekruten kunnen 'spotten'.

Op dit moment bevinden de mujahedeën die in Nederland rekruteringsactiviteiten ontplooiën zich in de marge van de Nederlandse samenleving. Door een uitgebreid en functioneel sociaal netwerk en persoonlijke kwaliteiten zijn zij in staat om ondersteuning te verlenen aan andere moslims – waaronder jihadveteranen – die zich in Nederland willen vestigen of in Nederland op doorreis zijn. Zij zijn bijvoorbeeld behulpzaam bij het vinden van (eventueel tijdelijke) woonruimte of bij het verkrijgen van valse persoonsdocumenten. De positie van steun en toeverlaat voor deze nieuwe, vaak illegale personen in Nederland versterkt hun autoriteit en levert in enkele gevallen ook nieuwe rekruten op.

Veel andere eerste generatie immigranten die zich in Nederland komen vestigen vragen wel asiel aan. Onder hen bevinden zich gematigde moslims, waarvan sommigen tijdens hun verblijf in een Nederlands asielzoekerscentrum in een radicaal-islamitisch milieu blijken te worden getrokken. Gematigde moslims die zich daarentegen illegaal in Nederland komen vestigen, zijn weliswaar zeer kwetsbaar, maar lijken toch moeilijker in een rekruteringsproces te kunnen worden gezogen. Wellicht speelt daarbij een rol dat zij vaak ouder en daardoor minder goed te manipuleren zijn en door rekruteurs minder eenvoudig kunnen worden 'gespot'. Wanneer zij echter aansluiting zoeken bij andere islamitische gemeenschappen en als orthodox bekend staande moskeeën bezoeken, die ook door radicale moslims of voormalige islamistische strijders worden bezocht, neemt de kans dat ook zij door rekruteurs worden benaderd toe.

Om verschillende redenen zijn tweede generatie immigranten voor rekruteurs veel eenvoudiger te interesseren voor de jihad. Rekruteringspogingen lijken het meest kansrijk bij personen die zich in hun tienerjaren bevinden. Dat zijn in Nederland in overgrote meerderheid tweede en derde generatie immigranten. Niet alleen zijn zij door hun leeftijd relatief eenvoudig te beïnvloeden, zij worstelen ook in aanzienlijke mate met hun identiteit. Hoewel sommigen van hen met problemen kampen doordat zij criminele activiteiten ontplooiën, hoeven zij zich veel minder bezig te houden met

basale persoonlijke besognes dan jonge asielzoekers en illegalen in Nederland: tweede en derde generatie immigranten hebben vrijwel altijd de Nederlandse nationaliteit, worden vaak onderhouden door hun ouders, volgen een opleiding, hebben een baan of een uitkering en beschikken over veel tijd en mogelijkheden om te investeren in hun zelfontplooiing. De corrigerende invloed van ouders en organisaties op hun doen en laten is daarnaast vaak gebrekkig.

Vóórdat een rekruteur een potentiële rekrut in Nederland aanspreekt, heeft deze jongere waarschijnlijk reeds kennis genomen van of zelfs sympathie voor het radicaal-islamitische gedachtegoed. De meer orthodoxe moskeegemeenschappen in Nederland hebben veelal een slecht in de Nederlandse samenleving geïntegreerde imam in dienst, tonen een duidelijke betrokkenheid bij de situatie in het Midden-Oosten en het lot van de Palestijnen en zamelen geld in voor behoeftige moslims elders - bijvoorbeeld in Tsjetsjenië. Soms zijn in het gebouw posters aangeplakt van islamitische NGO's (niet-gouvernementele organisaties) die in verband zijn gebracht met de ondersteuning van de islamistische strijd in het buitenland.

Verskillende jongeren die de orthodoxe moskee bezoeken die tevens door hun familie wordt gefrequenteerd, delen niet zelden met elkaar een zekere fascinatie voor de islamistische strijd. Zij kijken jihadvideo's met elkaar en bezoeken lezingen, congressen en zomerkampen die voor en met hen worden georganiseerd. Zij participeren daarnaast in chatboxen op internet, waar ook regelmatig over de islamistische strijd wordt gesproken. Soms voegen zich vrienden bij hen die zelf niet afkomstig zijn uit een orthodox islamitisch milieu. De discussies op internet stellen tevens andere islamitische jongeren in staat om tamelijk onafhankelijk van hun ouders en hun directe omgeving een positief standpunt te ontwikkelen ten aanzien van de radicale islam en in contact te treden met jongeren die vanuit radicaal-islamitische opvattingen deelnemen aan activiteiten en ook zelf activiteiten organiseren.

Een en ander betekent dat mujahedeën via bezoeken aan de meer orthodoxe moskeeën in Nederland zeer eenvoudig in contact kunnen treden met een groep tweede generatie moslimjongeren die worstelt met zijn identiteit en reeds interesse heeft in of zelfs sympathie koestert voor radicaal-islamitische opvattingen. Het vinden van potentiële rekruten is daarmee voor mujahedeën relatief eenvoudig. Zij hoeven slechts aan te haken bij de gebeden, gesprekken en activiteiten om met deze jongeren in contact te komen. Het 'spotten' gebeurt echter zeker niet alleen in de moskee. Islamitische centra, koffiehuisen en vooral ook gevangenissen blijken eveneens geschikte locaties te

zijn om de eerste contacten te leggen en de islamitische strijd te bediscussiëren. Geïnterneerde moslimjongeren blijken een opvallende ontvankelijkheid aan de dag te leggen voor radicale zendingen. Rekruteurs tonen zich dan ook opmerkelijk actief in de richting van de huidige gevangenispopulatie.

De rekruteurs weten in dit stadium de interesse en bewondering van de potentiële rekruten te wekken, bijvoorbeeld doordat vrij snel bekend raakt dat zij op enigerlei wijze betrokken zijn geweest bij de islamistische strijd elders, door in kleine kring hun kennis van de radicale islam te tonen en door als begeleider op te treden van zomerkampen voor islamitische jongeren. Daarbij ondervinden zij bij het 'spotten' in sommige moskeeën overigens wel enige hinder, vooral omdat zij er vaak geen vooraanstaande positie innemen. Zij opereren in de marge van de moskeewereld, hetgeen een belemmering vormt voor het opbouwen van contacten met rekruten en het verwerven van een imago van een verstandige en capabele leidsman.

In het belang van hun rekruteringsactiviteiten is het voor de rekruteurs dan ook wenselijk om een sterker stempel op een moskee te kunnen drukken, bijvoorbeeld door daar een meer vooraanstaande positie in te nemen. Voorbeelden daarvan zijn elders in West-Europa, met name in Engeland, reeds enkele jaren voorhanden. Op dit moment vindt de eerste fase van het rekruteringsproces ten behoeve van de jihad, het 'spotten' van potentiële rekruten en het leggen en intensiveren van contacten, nog tamelijk publiekelijk plaats. Het is juist ook in deze fase van het rekruteringsproces, dat de gevestigde islamitische gemeenschappen hun invloed zouden kunnen aanwenden om tegenwicht te bieden aan rekruteringsactiviteiten ten behoeve van de jihad. In de praktijk blijkt echter dat zij de aard en de ernst van deze problematiek niet altijd willen of kunnen onderkennen.

Tot nu toe weten de moslimgemeenschappen dan ook slechts in beperkte mate tegenwicht te bieden aan de neiging van sommigen in hun midden om het gebruik van geweld vanuit een radicaal-islamitische overtuiging te vergoelijken of zelfs goed te keuren. Ook slagen zij er niet altijd in rekruteringsactiviteiten van mujahedeën in de moskee of daarbuiten effectief een halt toe te roepen. Toch zijn er enkele gevallen bekend waarin een moskeebestuur enkele radicale moslims vanwege hun expliciete, zeer radicale opvattingen en hun rekruteringsactiviteiten met klem heeft verzocht de moskee te verlaten. Overigens wordt daar dan weinig ruchtbaarheid aan gegeven, vanuit de angst het verwijt te krijgen dat men geloofsbroeders in de steek laat of tweedracht zaait.

In de gevallen dat mujahedeën vanwege rekruteringsactiviteiten verzocht is om de moskee niet meer te bezoeken, bleken verschillende jongeren de zijde van de rekruteurs te kiezen of in ieder geval contact met hen te blijven onderhouden. Dit kan niet anders dan een zeer pijnlijke gewaarwording zijn voor de ouders van deze jongeren; ouders die vaak dezelfde moskee bezoeken. Deze gebeurtenissen laten zien dat sommige ouders weinig corrigerende invloed op hun kinderen hebben, hetgeen zich ook reeds op andere terreinen in de Nederlandse samenleving heeft gemanifesteerd. Het is dan ook de vraag of het aanspreken van de ouders van islamitische jongeren in Nederland om deze jongeren te weerhouden van betrokkenheid bij de islamistische strijd in alle gevallen effectief zal zijn. Ouders van jongeren die zich in een rekruteringsproces bevinden lijken vaak niet te weten of te begrijpen wat precies in de hoofden van hun kinderen omgaat en indien zij geïnformeerd zijn, kunnen zij daar vaak moeilijk mee overweg. Hoewel de jongeren hun ouders zeker lijken te respecteren is het ook de vraag of zij zich door hun ouders zullen laten corrigeren: de kritiek van jongeren die zich in een rekruteringsproces bevinden betreft immers ook vaak hun ouders. Hen wordt verweten, dat zij als moslim in de Nederlandse samenleving standpunten hebben ingenomen en keuzes hebben gemaakt, die van 'slapheid' en inconsistentie getuigen.

Het is moeilijk aan te geven vanaf welk moment een persoon beschouwd kan worden als een rekrut. Een rekruteur heeft geduld en sociaal-psychologisch inzicht nodig om zijn controle op de rekrut geleidelijk te kunnen verstevigen en hem te kunnen manipuleren in de richting van een bereidheid om zich in te zetten ten behoeve van de jihad. Het rekruteringsproces is een langdurig sociaal proces, dat begint bij het leggen en intensiveren van het contact, waarbij de relatie steeds meer trekken begint te vertonen van een rekruteur-rekrut verhouding. Omdat de rekruteurs meer invloed hebben op de rekruten dan andersom, lijkt het ook waarschijnlijk dat het initiatief tot de rekrutering uitgaat van een rekruteur. Indien zich hier geen mujahedeën zouden ophouden, zouden zonder twijfel ook veel minder moslims zich in een rekruteringsproces bevinden.

Het gegeven dat verschillende in het westen gevestigde moslims gerekruteerd worden ten behoeve van de jihad is echter niet alleen terug te voeren op de aanwezigheid van mujahedeën en hun persoonlijke kwaliteiten en gehanteerde rekruteringsmethoden, maar ook op het gegeven dat een deel van de islamitische jongeren klaarblijkelijk - en om verschillende redenen - open staat voor een rekrutering ten behoeve van de jihad.

Bij het tegengaan van rekruteringen kan daarom niet volstaan worden met de aanpak van de rekruteurs. Ook de omstandigheden die ten grondslag liggen aan de ontvankelijkheid van sommige hier levende moslims voor het radicaal-islamitische gedachtegoed, behoeven terdege aandacht.

2.2.2 Isolatie en indoctrinatie

Nadat de potentiële rekrut is ‘gespot’ en contact met hem is gelegd, treedt een periode aan waarin de controle op de rekrut wordt versterkt en hij steeds verder wordt geïsoleerd van zijn sociale omgeving. Daarmee heeft de gevolgde strategie alle kenmerken van die van een religieuze sekte, die op vergelijkbare wijze aanhangers pleegt in te kapselen. Dit proces neemt meestal langere tijd in beslag en vereist duidelijke persoonlijke kwaliteiten van de rekruteur, met name op het psychologische vlak. Het contact wordt intensiever en de gezamenlijke activiteiten en bijeenkomsten vinden steeds meer plaats onder begeleiding van de rekruteur en in de private sfeer, bijvoorbeeld in diens woning. In deze fase brengt de rekruteur de rekruten het radicaal-islamitische gedachtegoed bij en internaliseert hij bij hen de overtuiging dat het deelnemen aan de jihad een plicht is voor elke moslim en de martelaarsdood het hoogst haalbare doel. Hij tracht zich te positioneren als steun en toeverlaat bij vraagstukken van theologische en praktische aard.

De kennis van rekruteurs over het islamitische geloof is veelal beperkt en getuigt van een strikte interpretatie, die elke nuance in de islamitische geschriften terzijde schuift. In verhouding tot veel tweede generatie islamitische immigranten zijn zij echter religieuze experts. De doelstelling van rekruteurs is ook niet om een genuanceerd beeld over de islam te verschaffen: de centrale boodschap die zij uitdragen is dat de islam steeds verder in het defensief wordt gedrongen door zijn vijanden – vooral de Verenigde Staten, Israël, het zionisme en het verdorven westen, ja feitelijk door alle niet-moslims – en dat het voor een goede moslim noodzakelijk is te strijden voor de rechtvaardige islamitische zaak via deelname aan de jihad.

Tijdens bijeenkomsten worden redevoeringen beluisterd van mensen als Abdullah Azzam (een beroemde mujahid die in Afghanistan tegen het Sovjetleger vocht) en Osama bin Laden, en worden jihadvideo's bekeken met vaak gruwelijke beelden van moordpartijen en beelden van lijken van islamistische strijders: de ‘martelaren’. In deze fase van het rekruteringsproces is de rekruteur meestal ook minder bescheiden over de rol die hij heeft gespeeld in de islamistische strijd, zowel om zijn autoriteit te

versterken alsook om zijn kennis en ervaring op de rekruten over te dragen. Soms krijgt een rekrutee een jihadveteraan als ‘buddy’, met wie hij in hetzelfde huis woont en de meeste tijd doorbrengt. De jihadveteraan kan dan als een voortdurende bron van invloed en inspiratie voor de rekrutee dienen.

2.2.3 Afronding van het rekruteringsproces

De afronding van het rekruteringsproces wordt gemarkeerd door twee belangrijke gebeurtenissen. In de eerste plaats leggen veel rekruten voor het nageslacht hun getuigenis af als overtuigde moslims, die afscheid nemen van het aardse leven en kenbaar maken dat het hun diepste wens is om als martelaar – ‘shahid’ – te sterven in de islamistische strijd. Deze getuigenis kan op schrift worden gesteld maar ook op een geluids- of videoband worden opgenomen. Een dergelijke getuigenis dient verschillende doelen. Enerzijds sterkt het de overtuiging van de betrokkene zelf en kan hij na deze getuigenis ook niet zonder groot gezichts- en eerverlies terugkomen op zijn voornemen om deel te nemen aan de jihad. Anderzijds dient de afscheidsboodschap ter rechtvaardiging tegenover en bemoediging van de nabestaanden, alsmede als aansporing voor nieuwe rekruten.

In de tweede plaats dienen de rekruten enige paramilitaire training te ondergaan ten behoeve van hun deelname aan de jihad. Tot oktober 2001 vond deze training veelal in Afghanistan of Pakistan plaats. Deelname aan de jihad kan betekenen dat men participeert in een bestaand geweldsconflict (bijvoorbeeld in Tsjetsjenië) maar ook dat men betrokken wordt bij het plegen van een terroristische aanslag. Welke personen worden ‘uitverkoren’ om islamistisch terroristische aanslagen uit te voeren lijkt bij de (pogingen tot) aanslagen die de afgelopen jaren in het westen zijn verricht niet door de rekruteurs in het westen, maar vaak door de Al Qa’ida organisatie te zijn beslist. Om zijn pupillen een vorm van militaire training in het buitenland te kunnen laten ondergaan, kan de rekruteur zijn uitgebreide, internationale netwerk aanboren. Vanuit dit netwerk wordt ondersteuning verleend om de rekrutee, vaak via omwegen, af te laten reizen. Hem worden daartoe de financiële middelen, de tickets en zo nodig de valse persoonsdocumenten verstrekt. Coördinerende personen die deel uitmaken of betrokken zijn bij de Al Qa’ida organisatie lijken van tevoren op de hoogte te worden gesteld van de komst van de rekruten.

2.2.4 Veranderingen in het rekruteringsproces sinds oktober 2001

Uit recente informatie blijkt dat in het westen gerekruteerde moslims niet per definitie een paramilitaire training in de Afghaanse regio dienen te ondergaan alvorens zij deel kunnen nemen aan de jihad. De trainingskampen van de Al Qa'ida organisatie in Afghanistan – die overigens soms slechts zeer basale voorzieningen kenden – zijn na oktober 2001 vrijwel volledig verwoest. Er lijken nu in diverse landen op soms zeer provisorische wijze paramilitaire trainingen voor rekruten te worden verzorgd. Ook in verschillende westerse landen worden op enigerlei wijze rekruten fysiek en technisch voorbereid voor deelname aan de jihad. Er zijn daarnaast aanwijzingen dat personen die in de Afghaanse regio verblijven en deel uitmaken van Al Qa'ida of daaraan verbonden zijn, aan rekruteurs in het westen hebben kenbaar gemaakt dat zij rekruten uit veiligheidsoverwegingen niet meer naar Afghanistan moeten sturen voor training. In plaats daarvan wordt hen verzocht de rekruten in het westen te houden en aldaar voor te bereiden op geweldsactiviteiten.

Met deze ontwikkelingen mogen wij verwachten dat de rol van in het westen gevestigde rekruteurs ook belangrijker wordt en meer onafhankelijk van Al Qa'ida komt te staan. Rekruteurs hebben dan potentieel niet meer alleen invloed op het rekruteren, maar ook op het uitverkiezen van personen die trainingen mogen ondergaan. De kans is aanwezig dat zij vervolgens ook meer invloed hebben of gaan krijgen op de beslissing wie een terroristische aanslag mag plegen, waartegen die gericht zal zijn en hoe de aanslag dient te worden uitgevoerd. Een dergelijke ontwikkeling past ook bij het gegeven dat de Al Qa'ida organisatie in toenemende mate werkt met autonoom opererende cellen. Een dergelijke fragmentarisering van de aansturing en organisatie van islamistisch-terroristische activiteiten zou het controlerende en versturende vermogen van veiligheidsdiensten en justitiële autoriteiten verminderen.

3 **Rekrutering als onderdeel van een toenemende islamistisch terroristische dreiging**

3.1 **Inleiding**

Terugkijkend op de afgelopen decennia valt een duidelijke ontwikkeling waar te nemen in de directe geweldsdreiging die uitgaat van islamistisch terroristische groeperingen en netwerken naar het westen, waaronder Nederland. Waar eerst sprake was van een kleine, externe geweldsdreiging die zich vrijwel uitsluitend elders in de wereld manifesteerde, kan nu gesproken worden van een geweldsdreiging binnen de westerse samenlevingen.

In dit hoofdstuk zal deze ontwikkeling in de dreiging van het islamistisch terrorisme nader worden beschreven. Beargumenteerd zal worden dat het fenomeen van rekrutering in westerse samenlevingen een nieuwe fase is in een zich steeds verder uitbreidende mobilisatie van leden van de islamitische gemeenschappen waar ook ter wereld, ten behoeve van een islamistische strijd tegen alle ‘vijanden van de islam’. Deze ontwikkeling in de geweldsdreiging zal worden geschetst door een onderscheid te maken in stadia, die elkaar in de tijd deels overlappen.

3.2 **Eerste stadium - nationale oriëntatie**

Het eerste stadium heeft ruwweg betrekking op de periode tot het eind van de jaren tachtig van de vorige eeuw. Tot die tijd werden islamistisch terroristische activiteiten vrijwel uitsluitend ontplooid door nationaal georiënteerde groeperingen. Het betrof organisaties zoals bijvoorbeeld de Egyptische Al Jama’a al-Islamiya (AJAI). De leden van deze nationaal georiënteerde groeperingen bevonden zich grotendeels in het land van herkomst en zij richtten zich vooral op het verwezenlijken van een islamitische staat in het land van herkomst. Ook de terroristische aanslagen die deze groeperingen pleegden vonden vrijwel uitsluitend in het land van herkomst plaats. Van deze nationaal georiënteerde groeperingen ging in dit stadium slechts een zeer geringe dreiging uit naar het westen.

Er zijn sinds het einde van de jaren tachtig nog verscheidene andere nationaal georiënteerde, gewelddadige politiek-islamitische groeperingen opgericht, zoals

bijvoorbeeld de Algerijnse Groupe Islamique Armé (GIA) en de Algerijnse Groupe Salafiste pour la Prédication et le Combat (GSPC). Deze nationaal georiënteerde organisaties zijn echter (in meer of minder structurele mate) gaan samenwerken met radicaal-islamitische groeperingen en netwerken uit andere landen (waaronder de Al Qa'ida organisatie van Osama bin Laden). Zij richten zich niet meer uitsluitend tegen het regime in hun land van herkomst, maar ook tegen Israël en de vijanden van de islam in het algemeen. De geweldsactiviteiten die zij ontplooiën vinden deels ook in het westen plaats, met name in Frankrijk. Deze nieuwe groeperingen vormen daarmee tot op de dag van vandaag een grotere bedreiging voor het westen dan de oudere nationaal georiënteerde groeperingen dit deden tot het eind van de jaren tachtig.

Een belangrijke uitzondering gedurende dit eerste stadium vormden de activiteiten van de staat Iran. Het sji'itische Iran vervulde in de jaren tachtig ook voor radicale soennitische moslims een duidelijke voorbeeldfunctie. De islamitische revolutie die in 1979 in Iran plaatsvond maakte aanschouwelijk dat ook in de moderne tijd een westerse staatsinrichting omgevormd kon worden tot een islamitische staat. Met diverse internationale activiteiten gaf Iran gedurende de jaren tachtig vorm aan zijn status als islamitisch gidsland. Anders dan de soennitische nationaal georiënteerde groeperingen gedurende het eerste dreigingsstadium, vormde Iran vanuit zichzelf, maar met name ook vanwege zijn invloed op de Libanese Hizballah, een directe geweldsbedreiging voor het westen. Tot op heden verleent Iran nog ondersteuning aan radicaal-islamitische Libanese en Palestijnse groeperingen in het Midden-Oosten ten behoeve van hun gewelddadige strijd tegen Israël.

Hoewel van Iran ook nu nog een geweldsbedreiging naar het westen uitgaat, vervult Iran sinds eind jaren tachtig eigenlijk geen voorbeeldfunctie meer voor radicale soennitische personen en groeperingen. Voornaamste redenen hiervoor zijn het sji'itische geloof in Iran, dat weinig aansluiting vindt bij de overwegend soennitische islamitische wereld en de - in vergelijking met bijvoorbeeld Saoedi-Arabië -relatief beperkte financiële en logistieke mogelijkheden die Iran ter beschikking staan ter ondersteuning van radicaal-islamitische groeperingen en netwerken.

3.3 Tweede stadium - internationale oriëntatie

Het tweede stadium begon zich af te tekenen vanaf de jaren tachtig. Moslims uit verschillende (veelal Arabische) landen (vaak reeds lid of sympathisant van een

nationaal georiënteerde islamistisch terroristische organisatie die in hun land van herkomst vervolgd werd door de overheid) trokken naar Afghanistan en Pakistan. Zij namen daar deel of verleenden ondersteuning aan het gewapend verzet tegen het Sovjetleger dat in december 1979 Afghanistan was binnengevallen. Tussen deze mujahedeën groeide een onderling gevoel van verbondenheid, voortkomend uit een gemeenschappelijke radicaal-islamitische ideologie en gemeenschappelijke (oorlogs)ervaringen. Deze samenkomst en gezamenlijke strijd van radicale moslims van verschillende nationaliteit is van cruciale betekenis geweest voor de internationalisering van het islamistisch terrorisme. Het streven om in landen met een overwegende moslimpopulatie een islamitische staat te stichten, verschoof naar een streven tot het voeren van een jihad ten gunste van het islamitische geloof in het algemeen. De aftocht van het Sovjetleger uit Afghanistan in 1989 sterkte het vertrouwen in de uiteindelijke overwinning.

Veel meer dan leden van nationaal georiënteerde islamistisch terroristische groeperingen streven deze internationaal georiënteerde mujahedeën naar een herovering van de heilige plaatsen van het islamitische geloof en de vestiging van een wereldkalifaat, dat het gehele gebied dient te beslaan waar ooit de islam heeft 'geheerst'. Zij achten in dit verband geweld tegen vooral de volgende staten wenselijk: Israël, als heerser over een gebied dat in de ogen van mujahedeën rechtmatig toekomt aan de onderdrukte Palestijnse "broeders" en als bezetter van één van de islamitische heiligdommen, de Tempelberg in Jeruzalem.

De Verenigde Staten, als beschermer en bondgenoot van Israël en als symbool van het "westerse imperialisme" (zowel in machtspolitiek als in cultureel opzicht), zeker sinds de inval van de VS in Irak in 1991.

Overige westerse staten, omdat zij in politiek-cultureel en militair opzicht, zowel zelfstandig als in samenwerking met de Verenigde Staten, terdege zouden bijdragen aan de mondiale bedreiging en vernedering van de islamitische geloofsgemeenschap. Saoedi-Arabië, met aan het roer een in de ogen van mujahedeën door het westen gecorrumpeerde koninklijke familie, dat daardoor als een ongewenste hoeder van twee heilige plaatsen van het islamitische geloof - Mekka en Medina - wordt beschouwd.

Overige staten, vooral die met een overwegend islamitische bevolking, die in onvoldoende mate respect betuigen aan islamitische wetten en regels.

De landen die voorheen de Sovjet-Unie vormden, niet alleen omdat de Sovjet-Unie Afghanistan is binnengevallen, maar aanvankelijk vooral omdat het communisme atheïstisch en daarmee anti-islamitisch zou zijn en later vanwege de strijd in Tsjetsjenië en de problemen in Centraal-Azië.

De directe geweldsdreiging die van deze internationaal georiënteerde mujahedeën uitging naar het westen was tot aan het begin van de jaren negentig nog relatief klein. Er vestigden zich in deze periode al wel islamitische (veelal Saoedi-Arabisch) niet-gouvernementele organisaties (NGO's) in het westen, maar de eventuele geweldsgerelateerde activiteiten van deze organisaties bestonden vooral uit een (overigens in omvang tamelijk geringe) ondersteuning van de mujahedeën in Afghanistan en Pakistan. Het aantal mujahedeën in het westen was in deze periode erg klein. Islamistisch terroristische activiteiten tegen westerse objecten of zelfs in het westen vonden nog niet plaats.

3.4 Derde stadium - vestiging in het westen

Het derde stadium van de ontwikkeling van de geweldsdreiging naar het westen ontwikkelt zich aan het begin van de jaren negentig. Nadat het Sovjetleger zich in 1989 uit Afghanistan terugtrok en in versterkte mate nadat in 1992 de mujahedeën Kaboel veroverden, vertrokken veel mujahedeën uit Afghanistan en Pakistan. Zij keerden terug naar hun herkomstlanden, namen deel aan nieuwe strijdtoneelen in bijvoorbeeld Algerije, Bosnië en Tsjetsjenië of vroegen asiel aan in West-Europa. De verbondenheid die tussen de mujahedeën in Afghanistan en Pakistan was ontstaan bleef echter intact. Deze islamistische strijders vormen sindsdien een diffuus netwerk van internationaal georiënteerde radicale moslims en blijken vaak bereid enige vorm van ondersteuning te verlenen aan terroristische activiteiten.

De internationaal georiënteerde islamistische strijders die zich vanaf het eind van de jaren tachtig in West-Europa wisten te vestigen namen daar de eerste jaren een zeer geïsoleerde en gemarginaliseerde positie in. Zij vonden vrijwel geen aansluiting bij de reeds langer hier gevestigde islamitische gemeenschappen. In de loop van de jaren breidde het internationale diffuse netwerk van islamistische strijders zich verder uit. Na 1989 hebben nog tienduizenden moslims een paramilitaire training gevolgd in Afghanistan, daartoe in de gelegenheid gesteld door het Taliban-regime. Na deze training verspreidden zij zich over diverse landen en vestigden zij zich ook in West-Europa. Deze nieuwe generatie islamistische strijders werd eveneens onderdeel van het diffuse internationale netwerk. Ondersteuningsactiviteiten die door personen in dit netwerk werden ontplooid werden geleidelijk geprofessionaliseerd en uitgebreid. De nieuwe generatie islamistische strijders in West-Europa hield zich in toenemende mate

als illegaal op in de parallele samenleving,¹ maar beschikte daarentegen wel over hoogwaardige communicatiemiddelen. Zij verschafte ook vaker ondersteuning aan andere 'broeders', bijvoorbeeld door hen op georganiseerde wijze te voorzien van valse persoonsdocumenten, zodat zij zich (illegaal) konden verplaatsen. Deze uitbreiding en professionalisering zet zich tot op de dag van vandaag voort.

De dreiging voor West-Europa die in dit stadium uitging van het internationale diffuse netwerk van islamistische strijders lag hoofdzakelijk in de logistieke, financiële of materiële ondersteuning die zij vanuit West-Europa verleenden (of trachtten te verlenen) aan geweldsactiviteiten van geestverwanten elders in de wereld. Voor de terroristische aanslagen die in deze periode door politiek-islamitische groeperingen in West-Europa werden gepleegd, waren vooral leden van eerdergenoemde nationaal georiënteerde politiek-islamitische groeperingen verantwoordelijk. Een voorbeeld daarvan vormt de GIA; leden van deze organisatie pleegden midden jaren negentig verschillende aanslagen in Frankrijk, dat als voormalige koloniale mogendheid door hen werd geassocieerd met het Algerijnse regime.

Een uitzondering hierop - en in zekere zin een voorbode van de volgende fase - vormde de aanslag op het World Trade Center in New York in 1993. Deze aanslag kon zowel in verband worden gebracht met de Al Qa'ida organisatie van Osama bin Laden als met de Egyptische islamistische organisatie Al Jama'a al Islamiya, en was daarmee feitelijk de eerste in het westen uitgevoerde terroristische aanslag van het internationaal georiënteerde netwerk van mujahedeën.

3.5 Vierde stadium - aansluiting bij gevestigde islamitische gemeenschappen

Sinds het einde van de jaren negentig kan gesproken worden van een vierde stadium. De in het westen gevestigde islamistische strijders ontworstelden zich geleidelijk aan hun maatschappelijk isolement. Niet alleen groeide nog steeds het aantal islamistische strijders dat zich veelal zonder verblijfsstatus in de parallele samenleving ophield; zij bouwden steeds meer contacten op met het zeer orthodoxe of zelfs radicale smaldeel van de hier sedert enkele decennia gevestigde moslingemeenschappen en manifesteerden

¹ Onder een parallele samenleving wordt hier verstaan een stelsel van informele sociale, economische en zelfs culturele door de overheid veelal ongekende, ongecontroleerde en illegale activiteiten, gepleegd door een fluïde netwerk van personen, waarin onder andere illegaal in westerse samenlevingen verblijvende personen participeren, alleen al ten behoeve van hun levensonderhoud.

zich ook nadrukkelijker in islamitische instituties. Als gevolg daarvan nam onder meer de fondsenwerving in West-Europa voor de ondersteuning van de internationale jihad en islamistisch terroristische activiteiten elders in de wereld in omvang toe.

De dreiging naar het westen, die in dit stadium uitging van gewelddadige politiek-islamitische groeperingen en netwerken, beperkte zich niet meer tot de mogelijkheid dat zij van hier uit ondersteuning verleenden aan de gewapende strijd en terrorisme elders. De poging tot een aanslag door Ahmed Rezzam in december 1999 in Los Angeles luidde een reeks van terroristische activiteiten in vanuit het internationale diffuse netwerk van mujahedeën, gericht tegen het westen (maar overigens met name tegen de Verenigde Staten) en tevens uitgevoerd in het westen. De Al Qa'ida organisatie speelde daarbij duidelijk een coördinerende rol.

Al Qa'ida heeft gedurende de jaren negentig zowel een centrale rol gespeeld in het verschaffen van paramilitaire trainingen aan moslims als in het faciliteren en aansturen van terroristische activiteiten van internationale mujahedeën. Al Qa'ida is daarnaast ondersteuning gaan verlenen - en zelfs activiteiten aan gaan sturen - van veel van de reeds langer bestaande nationaal georiënteerde gewelddadige politiek-islamitische groeperingen. Het is ook de Al Qa'ida organisatie die een duidelijk instigerende rol heeft gespeeld bij het verleggen van islamistisch terroristische activiteiten naar het westen.

De beoogde uitvoerders van terroristische aanslagen in het westen zijn niet alleen 'strijders' die vanuit de Afghaanse regio worden 'ingevlogen' of hier reeds langer verblijvende mujahedeën, maar steeds vaker ook personen die in het westen zijn gerekruteerd. Het is gebleken dat verschillende personen die de afgelopen jaren hebben deelgenomen aan de uitvoering van islamistisch terroristische aanslagen in het westen, ook in het westen zijn gerekruteerd, op instigatie van de Al Qa'ida organisatie.

Sinds het eind van de jaren negentig is bij verschillende (pogingen tot) islamistisch terroristische aanslagen in het westen gebruik gemaakt van eerste generatie immigranten; personen die hier tijdelijk of sinds korte tijd verbleven, maar bij aankomst nog niet een radicaal-islamitisch gedachtegoed waren toegedaan. De meest pregnante illustratie daarvan vormen de aanslagen in de VS op 11 september 2001. Van oorsprong niet radicaal-islamitische mannen, die tijdelijk in West-Europa verbleven, werden gerekruteerd om uit politiek-islamitische motieven een terroristische aanslag in en tegen de westerse wereld (in dit geval de VS) te plegen.

Dat de islamistisch terroristische activiteiten uitgebreid worden naar het westen is overigens niet alleen de 'verdienste' van Al Qa'ida, maar ook van de alhier gevestigde leden van het internationale diffuse netwerk van mujahedeen. Zij worden voortdurend geconfronteerd met in hun ogen volstrekt verderfelijke politiek-culturele aspecten van de hun omringende westerse samenleving en zien hierin eens te meer een bevestiging dat het westen een bedreiging vormt voor de islam.

Geconstateerd kan worden dat ook de doelstelling van de internationale islamistische strijd in deze fase verschoven is. Van een streven om een islamitisch wereldkalifaat te stichten, dat de landen dient te omvatten waar eens de islam heeft 'geheerst', alsmede een strijd te voeren tegen Israël en westerse mogendheden die dat streven belemmeren, breidt de doelstelling zich geleidelijk uit tot een algehele vernietiging van alle 'vijanden van de islam' in het algemeen en het westen in het bijzonder, dat steeds meer gezien wordt als een hinderlijke obstructie in het streven naar een zuivere weerspiegeling van de islamitische geschriften op aarde.

In ideologisch opzicht wint daarmee onder de leden van het internationale diffuse netwerk van mujahedeen het wahabitische gedachtegoed - dat in feite het gehele concept van een moderne staat afwijst - aan terrein, ten koste van het salafitische gedachtegoed van bijvoorbeeld de Moslimbroeders, die vooral streven naar de verwezenlijking van een nochtans tamelijk moderne staatsinrichting waarbij islamitische wetten en regels dienen te worden nageleefd. Dit wahabitische, bijna nihilistisch anti-westerse gedachtegoed vindt niet in de laatste plaats weerklank bij de islamistische strijders die in het westen verblijven en bij voortdurend geconfronteerd worden met in hun ogen volstrekt verderfelijke waarden en normen, alsook bij een deel van de tweede en derde generatie immigranten uit islamitische landen, die om verschillende redenen de westerse samenlevingen waarin zij zijn opgegroeid afwijzen.

3.6 Vijfde stadium - jihad in het westen ?

Op dit moment kan gesteld worden dat de directe geweldsdreiging die van islamistisch terroristische groeperingen en netwerken naar het westen uitgaat zich heeft ontwikkeld van een kleine, exogene dreiging naar een aanzienlijke en structurele exogene én endogene dreiging voor de moderne westerse samenlevingen. De islamistische strijd is geïnternationaliseerd en is zich steeds meer gaan ontwikkelen tot een strijd tegen het westen; een aanzienlijk aantal leden van het internationale diffuse netwerk van

islamistische strijders heeft zich hier gevestigd en georganiseerd – al dan niet in de parallelle samenlevingen - en (pogingen tot) islamistisch terroristische aanslagen en vinden in toenemende mate grensoverschrijdend in het westen plaats.

Het feit dat de hier gevestigde mujahedeën in staat blijken om nieuwe personen voor de jihad te rekruteren, niet alleen onder de eerste generatie immigranten maar vooral ook onder de tweede generatie, betekent een verdere toename van de dreiging die uitgaat van het islamistisch terrorisme naar het westen. Een volgend stadium zou bereikt worden, wanneer in het westen opgegroeide moslims worden gerekruteerd, hier hun militaire en ideologische trainingen ondergaan en Europa vervolgens ook als frontlinie gaan beschouwen, dat wil zeggen ter plaatse terroristische aanslagen gaan plegen. De eerste aanwijzingen daartoe dienen zich reeds aan. Al voordat de westerse mogendheden in oktober 2001 Afghanistan binnenvielen en daar de trainingskampen vernietigden, werden in het westen gerekruteerde personen ten dele reeds in het westen fysiek en technisch getraind voor een deelname aan de islamistische strijd. De AIVD beschikt daarnaast over informatie dat enkele maanden na de inval van de westerse mogendheden in Afghanistan vanuit de leiding van de Al Qa'ida organisatie het advies werd afgegeven nieuwe rekruten vanwege de omstandigheden (voorlopig) niet voor een training naar de Afghaanse regio te sturen, maar in het westen voor te bereiden op het plegen van geweldsactiviteiten. Mocht dit uiteindelijk leiden tot aanslagen in West-Europa, waar omvangrijke moslimgemeenschappen gevestigd zijn, dan valt een verdere toename te verwachten van etnisch-religieuze spanningen en conflicten, met alle schadelijke gevolgen van dien voor de veiligheid en de democratische rechtsorde.

3.7 Rekrutering als factor in de toename van de islamistisch terroristische dreiging

De schets die in dit hoofdstuk is gegeven van de ontwikkeling van de geweldsdreiging die uitgaat van het islamistisch terrorisme naar het westen, laat zien dat het fenomeen van rekrutering ten behoeve van de jihad niet zomaar een nieuwe modus operandi van de Al Qa'ida organisatie betreft, die geïsoleerd kan worden bestudeerd en aangepakt.

Sinds de jaren tachtig zijn enkele tienduizenden personen in Afghanistan tot islamistische strijder opgeleid en deze personen hebben zich vervolgens over de wereld verspreid, activiteiten ontplooid ten behoeve van de islamistische strijd en getracht

andere moslims voor hun ideeën te winnen. Het fenomeen van rekruteringen in het westen moet worden gezien als een nieuwe fase in een zich steeds verder uitbreidende wereldwijde mobilisatie van leden van islamitische gemeenschappen ten behoeve van een islamistische strijd tegen de ‘vijanden van de islam’. Rekrutering ten behoeve van de jihad in het westen laat tevens zien dat het islamistisch terrorisme niet ‘slechts’ een externe, tegen het westen gerichte dreiging is; de dreiging wordt mede in het westen gegenereerd en kenmerkt zich ook steeds meer door een professionele aanpak.

Het ligt in de lijn der verwachting dat de omvang van het fenomeen van rekruteringen aan belang zal toenemen. Zo beschikt de AIVD op dit moment over duidelijke aanwijzingen dat vanuit in Nederland gevestigde kringen van rekruteurs en rekruten op meer professionele wijze initiatieven worden ontplooid om het aantal rekruteringen in Nederland ten behoeve van de jihad uit te breiden en de begeleiding van rekruten naar paramilitaire trainingskampen of islamistische strijdtoneelen te optimaliseren.

Het fenomeen van rekrutering maakt eens te meer duidelijk dat de bestrijding van het islamistisch terrorisme niet alleen een grote inspanning vergt van inlichtingen- en veiligheidsdiensten, politie en justitie, maar ook voortdurende aandacht behoeft op andere beleidsterreinen, zoals het immigratie- en vreemdelingenbeleid en het integratiebeleid.

3.8 Rekrutering als onderdeel van een polarisatieproces

De dreiging die uitgaat van islamistisch terroristische groeperingen is niet alleen direct aan geweld gerelateerd. In Nederland verblijvende mujahedeën die rekruteringsactiviteiten ontplooiën bedreigen ook op een andere manier de Nederlandse democratische rechtsorde. Doelbewust hebben zij een maatschappelijk polariserende invloed op leden van de hier gevestigde islamitische gemeenschappen en trachten zij een verwijdering tussen de in Nederland gevestigde moslims en de rest van de bevolking te bewerkstelligen.

Ook deze dreiging kan niet op zichzelf worden beschouwd. De polariserende invloed van de mujahedeën valt samen met voortdurende doelbewuste pogingen van radicaal-islamitische personen en organisaties, binnen en buiten Nederland, om de integratie van burgers met een moslimachtergrond in Nederland tegen te gaan en een religieus gedefinieerde tegenstelling te creëren tussen de in Nederland gevestigde moslims en de omgeving.

Radicaal-islamitische personen en groeperingen in vele landen blijken er in toenemende mate in te slagen nog niet geradicaliseerde moslims ervan te overtuigen dat de verwezenlijking van een maatschappij die in overeenstemming is met de 'zuivere' islam de oplossing biedt voor onrechtvaardigheden in de betreffende samenleving. Hun kracht ligt er niet in, dat zij kunnen aantonen dat het doorvoeren van islamitische wetten en regels alle problemen oplost, maar in het appelleren aan de idee dat rechten en belangen van 'goede' moslims - ook in het westen - steeds weer geschonden zouden worden.

Voor wat betreft de regimes in het Midden-Oosten hebben de radicaal-islamitische ideologen niet veel moeite de onrechtvaardigheid aan te tonen. Doorgaans betreft het ondemocratische, weinig rechtsstatelijke samenlevingen met veel sociaal-economische problemen die de bevolking een weinig hoopvolle toekomst te bieden hebben en die in hun strijd tegen de radicale islam de steun zoeken - en deels krijgen - van de 'ongelovigen': westerse mogendheden. Wat betreft de westerse samenlevingen wordt onder meer gewezen op de sociaal-economische achterstand van islamitische minderheden en de discriminatie die daaraan ten grondslag zou liggen. Daarnaast verwijten zij het westen dat men het geweld van Israël jegens Palestijnen gedooft (ondanks diverse VN-resoluties) en zich inmengt in de Golfregio zonder dat dit de goedkeuring wegdraagt van de meerderheid van de volken in die regio.

Een nadere bestudering maakt duidelijk dat het in het belang van radicaal-islamitische leiders is om dergelijke kritiek op de regimes in het Midden-Oosten en de Golfregio en op de liberaal-democratische westerse samenlevingen te blijven spuien. Zij zijn erbij gebaat deze problemen en de (daadwerkelijke of gepercipieerde) schendingen van de rechten van moslims te benadrukken. Het is een bewuste strategie om polarisatie te bewerkstelligen tussen moslims en 'ongelovigen'. Als moslims eenmaal hun identiteit primair in religieuze, islamitische termen verwoorden, zo wordt geredeneerd, kunnen zij gewonnen worden voor het accepteren en het invoeren van islamitische wetten en regels.

In lijn hiermee kan ook gesteld worden dat de aanslagen op 11 september 2001 in de VS niet slechts een succes waren voor de radicale islam doordat zoveel mensen om het leven kwamen en aan de VS de kracht van islamistisch terroristische groeperingen en netwerken werd getoond, maar misschien nog wel meer omdat veel westerse overheden - en in ieder geval een aanzienlijk deel van de autochtone bevolking aldaar - met deze aanslagen succesvol geprovoceerd werden tot generaliserende uitspraken of

zelfs handelingen jegens moslims en 'de islam'. Gevolg van dit alles is geweest dat hierdoor in islamitische gelederen weer een neiging bestaat om de gelederen te sluiten en dat nieuwe voeding is gegeven aan de haat tegen of afkeer van de Verenigde Staten en de westerse samenlevingen in het algemeen. Een groeiende mondiale polarisatie kan hiervan het gevolg zijn, met onvermijdelijk ook uitstralingseffecten naar Nederland.

4 Conclusie

Het fenomeen van rekruteringen in het westen voor de gewelddadige islamistische strijd maakt intrinsiek onderdeel uit van een zich mondiaal verspreidende radicaal-islamitische stroming. Deze stroming streeft naar het verwezenlijken van een wereldorde die het gestelde in de koran en de soenna zo letterlijk mogelijk weerspiegelt. In de praktijk komt dit streven neer op het propageren van een simplistisch en destructief theocratisch samenlevingsconcept.

De – groeiende – kern van deze stroming geeft uitvoering aan dit streven door al hetgeen zij als vijand van de islam beschouwt te provoceren en te bestrijden. Deze kern wordt vooral gevormd door een diffuus netwerk van meerdere tienduizenden internationaal verspreide islamitische strijders (mujahedeën). Verscheidene terroristische aanslagen vanuit dit netwerk zijn aangestuurd door de Al Qa'ida organisatie, maar dit diffuse netwerk kent ook een eigen dynamiek. Onderlinge ondersteuning van - en samenwerking tussen leden van dit netwerk vindt vooral op ad hoc basis plaats en is primair gebaseerd op een gedeeld vijandbeeld. Vanuit een blinde religieuze ijver hebben aanhangers van deze radicaal-islamitische stroming de laatste jaren een reeks van bloedige aanslagen gepleegd die niet gebonden blijken aan geografische, humanitaire en morele grenzen.

Met het uiterst consequente argument dat een goede moslim geen enkele concessie doet aan een geloofsbelijdenis en een samenlevingsconcept dat afwijkt van hetgeen in de koran en de soenna is gesteld, slaagt de stroming er in toenemende mate in de meer gematigde islamitische stromingen te overvleugelen. De onderliggende doelstelling om de mondiale politieke, economische en culturele status-quo (zoals zij dat ziet) omver te werpen, vindt daarbij in een onrustbarende mate weerklank bij niet-westerse bevolkingsgroepen. Dit valt niet alleen waar te nemen in de islamitische wereld zelf maar ook onder een vooralsnog klein deel van de moslimgemeenschappen in het westen.

De rekruteringen voor de islamitische strijd waarmee Nederland het afgelopen jaar geconfronteerd werd kunnen dan ook niet worden afgedaan als geïsoleerde incidenten. Veeleer betreffen het de eerste tastbare illustraties van een trend, nauw verbonden aan een sluipende worteling van een gewelddadige radicaal-islamitische stroming in de Nederlandse samenleving die zich in het westen en dus ook in Nederland voltrekt.

De geschetste ontwikkeling vormt een aanzienlijke bedreiging voor de Nederlandse samenleving. Personen die gerekend kunnen worden tot deze radicaal-islamitische stroming plaatsen zich nadrukkelijk buiten en tegenover de democratische rechtsorde. Niet alleen zijn zij bereid om geweld te ondersteunen of te gebruiken als zij dit noodzakelijk achten voor de verdediging van de 'ware islam', zij trachten ook doelbewust de volwaardige participatie van moslims in de Nederlandse samenleving tegen te gaan. Met het hanteren van een provocatiestrategie proberen zij een wig te drijven tussen moslims en niet-moslims. Deze provocatie vindt met name verbaal plaats, in de vorm van fundamentele kritiek op de westerse samenleving.

De betrokken islamisten hebben echter ook terdege besef van de "gunstige" polariserende uitwerking van islamistisch geïnspireerde geweldsactiviteiten. Dergelijke geweldsactiviteiten bevorderen immers vooroordelen onder de Nederlandse bevolking jegens alle moslims. Als gevolg daarvan groeit ook onder moslims het gevoel van vervreemding van de Nederlandse samenleving en neemt de kans dat zij ontvankelijk worden voor radicale denkbeelden toe. Het is de taak van de overheid om dit te voorkomen. Zij kan dit echter niet alleen, maar zal dit samen moeten doen met alle gematigde krachten in de Nederlandse samenleving, moslims en niet-moslims.

Leidschendam, 3 december 2002

Colofon

Uitgave

Algemene Inlichtingen- en Veiligheidsdienst
Afdeling Interne en Externe Betrekkingen
Postbus 20010
2500 EA Den Haag

Website www.aivd.nl

Basisvormgeving

Buro van Bergenhenegouwen, Den Haag

Grafische verzorging

Van Langen Drukwerk B.V., Rijswijk

December 2002